

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ
Ερμού 136, 10553 Αθήνα. Τηλ-Fax.: 2103252214, E-mail: archaeol@otenet.gr,
www.sea.org.gr

Αθήνα, 2/9/2022

Αρ. Πρωτ.: 93

Προς: κ. Κ. Τζαβάρα

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων, όπως πολύ καλά γνωρίζετε από τη θητεία σας στο Υπουργείο Πολιτισμού, έχει διαχρονικά υποστηρίξει κάθε προσπάθεια αποτροπής της αρχαιοκαπηλίας και της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών αλλά και κάθε εγχείρημα επαναπατρισμού αρχαιοτήτων, που έχουν βίαια εκπατριστεί.

Με έκπληξη και απορία όμως πληροφορηθήκαμε ότι στη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, στις 30 Αυγούστου 2022, ετέθη προς συζήτηση το νομοσχέδιο με τίτλο «Κύρωση της συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, του Μητροπολιτικού Μουσείου της Νέας Υόρκης και του Ινστιτούτου Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού του Ντέλαγουερ σχετικά με την επιστροφή στην Ελλάδα ιδιωτικής συλλογής αρχαιοτήτων 161 αρχαιοτήτων του κυκλαδικού πολιτισμού, ευρισκόμενης στη Νέα Υόρκη και την έκθεση αυτής στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης», το οποίο ήδη χτες αργά το βράδυ κατατέθηκε στην ελληνική Βουλή.

Η απορία μας έγινε μεγαλύτερη, όταν διαπιστώσαμε ότι υπήρχε πλήρης και παντελής άγνοια για το νομοσχέδιο και την όλη υπόθεση επιστροφής μίας συλλογής κυκλαδικών αρχαιοτήτων από τις ΗΠΑ (συλλογή Στερν, με ευρήματα άγνωστα ως τώρα στις ελληνικές αρμόδιες Υπηρεσίες), μεταξύ των υπαλλήλων και των στελεχών της αρμόδιας Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών.

Διαβάζοντας όμως την ήδη υπογεγραμμένη Συμφωνία και τα Παραρτήματά της, μας γεννήθηκαν πρόσθετα ερωτηματικά, τα οποία μας προβληματίζουν και είμαστε σίγουροι ότι θα προκαλέσουν πολλά ερωτηματικά και σε εσάς, καθώς χειριστήκατε με το έναν ή τον άλλο τρόπο ανάλογες υποθέσεις.

Α) Είναι ή όχι γεγονός ότι πρόκειται για μια συλλογή σημαντικών ευρημάτων, προϊόντα λαθρανασκαφών από σημαντικές θέσεις του Κυκλαδικού πολιτισμού, τα οποία έχουν καταφανώς εξαχθεί παράνομα από την Ελλάδα; Είχε ή όχι η χώρα μας κάθε νόμιμο και ηθικό λόγο να διεκδικήσει την κυριότητα και την κατοχή τους; Σημειώνουμε ότι από το 1932 η ελληνική νομοθεσία απαγορεύει την εξαγωγή αρχαιοτήτων από την ελληνική επικράτεια χωρίς άδεια (Νόμος 5351/1932, άρθρο 19 κ.ά.), καθώς και ότι **τα ευρήματα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού, όπως γνωρίζετε, ανευρίσκονται μόνο σε θέσεις της Ελλάδας και όσα βρίσκονται ή και διακινούνται στο εξωτερικό αποτελούν προϊόντα παράνομης εξαγωγής από ελληνικό έδαφος.**

Β) Είναι ή όχι γεγονός ότι με την κύρωση αυτής της «Συμφωνίας» η ελληνική κυβέρνηση και η ελληνική Βουλή λειτουργούν ως «μεσολαβητές» προκειμένου να νομιμοποιηθεί μια ιδιωτική συλλογή –χωρίς καμία αναφορά ή έλεγχο στην προέλευση και στον τρόπο απόκτησης των αντικειμένων-, προκειμένου να εκτεθούν παρανόμως εξαχθείσες αρχαιότητες σε ένα ιδιωτικό Μουσείο στη Νέα Υόρκη (Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης) και σε ένα ιδιωτικό μουσείο στην Ελλάδα (Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης) και όχι να "επαναπατριστούν"; Μάλιστα η «Συμφωνία» δεσμεύει με τρόπο απαράδεκτο τις ελληνικές κυβερνήσεις για τα επόμενα 50 χρόνια (!), και τις υποχρεώνει να αποστέλλουν κυκλαδικές αρχαιότητες από ελληνικά Μουσεία προκειμένου αυτές να εκτίθενται στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Ν. Υόρκης, εμπλουτίζοντας την συλλογή ενός Μουσείου που επί μακρόν έχει εμπλουτίζει τις συλλογές του με αρχαιότητες που έχουν αποδειχθεί προϊόντα παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών (ενδεικτικά αναφέρουμε την πολύκροτη υπόθεση του «Κρατήρα του Ευφρονίου», προϊόν λαθρανασκαφής του 1971, που επαναπατρίστηκε στην Ιταλία το 2008 κατόπιν δικαστικής απόφασης).

Γ) Είναι ή όχι αλήθεια ότι η κατοχή των αρχαιοτήτων αυτών δεν θα περιέλθει στο Ελληνικό Δημόσιο αλλά σε ένα ίδρυμα άγνωστης σύνθεσης, με έδρα τις ΗΠΑ, που ιδρύθηκε για αυτό τον σκοπό (μη κερδοσκοπικό νομικό πρόσωπο «Ινστιτούτο Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού» με έδρα το Ντελαγουέρ); Γνωρίζει η ελληνική Βουλή ποια είναι η Διοίκηση και ποιο είναι το καταστατικό αυτού του Ιδρύματος, το οποίο θα αποφασίζει στο διηνεκές για την τύχη των 161 κυκλαδικών αρχαιοτήτων και εμφανίζεται ως «εταίρος» του ελληνικού δημοσίου στην εν λόγω «Κύρωση Συμφωνίας»;

Δ) Είναι ή όχι γεγονός ότι αυτό που παρουσιάζεται ως «επαναπατρισμός», δεν είναι παρά η πρώτη εφαρμογή της τροπολογίας περί μακροχρόνιας έκθεσης των αρχαιοτήτων (έως 50 έτη, όπως αυτή η κυβέρνηση εισηγήθηκε και ψήφισε στο Ν. 4761/2020) στο εξωτερικό, και μάλιστα αφορά στην έκθεση παρανόμως εξαχθέντων αρχαιοτήτων που δεν θα έχουν έρθει ποτέ στη χώρα μας; Εκ των υστέρων αποδεικνύεται ότι η ρύθμιση αυτή δεν είχε καμία θέση στο ελληνικό δίκαιο ει μη μόνον την εξυπηρέτηση της παρούσας «Συμφωνίας», άρα ήταν μια φωτογραφική διάταξη και αυτό απεκρύβη από την ελληνική Βουλή κατά την ψήφισή της.

Ε) Είναι ή όχι γεγονός ότι το ΥΠ.ΠΟ.Α. έχει ανακοινώσει την ίδρυση Μουσείου Κυκλαδικού Πολιτισμού, αφιερωμένου εξ ολοκλήρου στον κυκλαδικό πολιτισμό της 3ης χιλιετίας π.Χ., στο Κάστρο της Νάξου και οι αρμόδιες υπηρεσίες εργάζονται για την υλοποίησή του στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ. Στο Μουσείο αυτό σχεδιάζεται να εκτεθούν πολύ σημαντικά ευρήματα του Πρωτοκυκλαδικού Πολιτισμού, μεταξύ αυτών και τα κυκλαδικής προέλευσης αντικείμενα της «Συλλογής Στάινχαρτ» που επαναπατρίστηκαν πρόσφατα μετά από επιτυχημένες ενέργειες των αμερικανικών διωκτικών αρχών και των αρμόδιων Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Α. (δελτίο τύπου ΥΠΠΟΑ 9.12.2021). Είναι ή δεν είναι γεγονός ότι τα 161 αρχαία αντικείμενα θα μπορούσαν να εμπλουτίσουν την έκθεση του δημόσιου και μοναδικού στον κόσμο Μουσείου Κυκλαδικού Πολιτισμού στις Κυκλάδες, και μάλιστα να ευαισθητοποιήσουν τους επισκέπτες σε θέματα παράνομης εμπορίας αρχαίων;

ΣΤ) Είναι ή όχι αλήθεια ότι αυτή η πρακτική έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την πολιτική επαναπατρισμών πολιτιστικών αγαθών, η οποία έχει εφαρμοστεί διαχρονικά από όλες τις προγενέστερες πολιτικές ηγεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α ήδη από τη δεκαετία του 1930, όταν έλαβε χώρα η πρώτη περίπτωση επιστροφής αρχαίου αγάλματος; Ποια ήταν αυτή; Ότι επιλέγεται η αντιδικία (ή η απειλή της) απέναντι σε κατόχους παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών, με βάση την προστασία που παρέχει το διεθνές και το εθνικό δίκαιο για τις αρχαιότητες, με γνώμονα την εξασφάλιση όχι μόνο των ελληνικών αρχαιοτήτων, αλλά και κάθε άλλης χώρας που υποφέρει από την παράνομη εξαγωγή αρχαιοτήτων από το έδαφός

της. Ότι μέσω τέτοιων αντιδικιών, αλλά και μέσω της οδού της δικαστικής συνδρομής, η χώρα μας έχει αναγκάσει Μουσεία, συλλέκτες και αρχαιοπώλες να παραδώσουν αρχαία αντικείμενα που έχουν εξαχθεί παράνομα από την Ελλάδα. Ότι τα επαναπατρισθέντα αρχαία ευρήματα αποτελούν κτήμα του Ελληνικού Δημοσίου και δίνονταν είτε στις τοπικές Εφορείες Αρχαιοτήτων, εφόσον ήταν γνωστή η προέλευσή τους, είτε εμπλούτιζαν τις συλλογές των μεγάλων κρατικών μουσείων (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου).

Πιο συγκεκριμένα αναφέρουμε ενδεικτικά τις εξής υποθέσεις επαναπατρισμών, που διαχειρίστηκαν με επιτυχία προηγούμενες πολιτικές ηγεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α και μάλιστα επί κυβερνήσεων της ΝΔ:

Το 2007, κατόπιν συνεργασίας με τις ιταλικές αρχές και κάτω από το φόβο άσκησης ποινικών διώξεων σε όλο το ΔΣ του Μουσείου J. P. Getty, επαναπατρίζονται ένα άγαλμα κόρης, επιτύμβια στήλη με εγχάρακτη παράσταση πολεμιστή, ένα χρυσό στεφάνι ανθισμένης μυρτιάς από τη Μακεδονία και τέλος ένα αρχαϊκό αναθηματικό ανάγλυφο από τη Θάσο με παράσταση θεότητας και λατρευτών.

Το 2008 ύστερα από ενδελεχή επιστημονική τεκμηρίωση και ενδελεχείς διαπραγματεύσεις για την επίλυση νομικών ζητημάτων επιστρέφουν στην Ελλάδα δύο εξαιρετικής σημασίας αρχαιότητες, που ανήκαν στη συλλογή Shelby – White. Πρόκειται για τμήμα αττικής επιτύμβιας στήλης που συνενώνεται με αρχαίο στο Μουσείο Βραυρώνος και ένας χάλκινος καλυκωτός κρατήρας από τη Μακεδονία.

Το 2008 επιστρέφει από τη συλλογή του ελβετού αρχαιοπώλη J. D Cahn μία αττική επιτύμβια μαρμάρινη λήκυθος με σκηνή δεξίωσης.

Σεις ο ίδιος ενθαρρύνετε και βοηθήσατε στην οργάνωση **διεθνούς συνεδρίου εμπειρογνομόνων για θέματα παράνομης διακίνησης στην Αρχαία Ολυμπία (το 2013)** και χρηματοδοτήσατε το ενημερωτικό φυλλάδιο για τη δραστηριότητα της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών.

Το 2014 επαναπατρίζονται δεκάδες χιλιάδες τέχνηρα από το Pfahlbau Museum, που είχαν εξαχθεί παράνομα από την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Η πράξη αυτή «πυροδότησε» το διάλογο για το θέμα και ευαισθητοποίησε πολίτες και φορείς στη Γερμανία και την Αυστρία για να επιστρέψουν δεκάδες αρχαίων κατά τα επόμενα χρόνια.

Το 2014 παρελήφθησαν από το ΥΠΠΟΑ στην Ιταλία δεκάδες νομίσματα, τα οποία είχαν παρανόμως διακινηθεί από τη χώρα και επέστρεψαν στην Ελλάδα. Είχε προηγηθεί τεκμηρίωση και εκτενής αλληλογραφία των Ιταλικών και Ελληνικών αρχών (Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών).

Το 2014 εντοπίστηκε σπάνιο χειρόγραφο από τη Μονή Διονυσίου του Αγ. Όρους να βρίσκεται στις συλλογές του Μουσείου Γκετύ. Κατόπιν διαπραγματεύσεων και σε εφαρμογή του μνημονίου συνεργασίας των δύο πλευρών, επετεύχθη η επιστροφή του και «η υποδοχή» του στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.

Ήταν άλλωστε η κυβέρνηση της ΝΔ που, θέλοντας να αντιμετωπίσει ολιστικά το πρόβλημα της παράνομης διακίνησης, ίδρυσε και στελέχωσε τη Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών του ΥΠΠΟΑ με το ν. 3658/2008. Σκοπός της η αναζήτηση και ο εντοπισμός κλαπέντων ελληνικών αρχαίων στο εξωτερικό, η τεκμηρίωση της

διεκδίκησής τους και τελικά η επιστροφή τους. Μέσω αυτής της συστηματικής προσπάθειας καταφέραμε να επαναπατρίσουμε ακόμη τρεις αρχαιότητες από το Μουσείο Γκετύ (το 2011 και το 2014), ένα κυκλαδικό ειδώλιο και ένα λίθινο τηγανόσχημο από το Κρατικό Μουσείο της Βάδης (2014). Και η Διεύθυνση δεν έμεινε εκεί αλλά αγωνίστηκε και πέτυχε την επιστροφή αρχαίων από παράνομες ανασκαφές κατά την Κατοχή (2014 – Pfahlbau Museum), μεταβυζαντινών εικόνων, που είχαν κλαπεί από εκκλησιές της Ηπείρου και της Θεσσαλίας ΚΟΚ.

Κύριε Υπουργέ,

οι παραπάνω επιτυχίες δεν προέκυψαν ξαφνικά αλλά μέσα από τη συστηματική εργασία των αρμοδίων υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Α τη συνεργασία τους τις προξενικές, δικαστικές και αστυνομικές αρχές και βέβαια μέσα από τις διεθνείς συνεργασίες και το πνεύμα ενθάρρυνσης των επαναπατρισμών από τους διεθνείς οργανισμούς. Το προς ψήφιση νομοσχέδιο πιστεύουμε ακλόνητα ότι «δυναμιτίζει» τις προαναφερθείσες προσπάθειες αλλά και την αταλάντευτη πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων για τον εντοπισμό, την τεκμηρίωση, τη διεκδίκηση και εν τέλει τον επαναπατρισμό ελληνικών αρχαιοτήτων.

Με το προς ψήφιση νομοσχέδιο παρακάμπτονται διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου για την εισαγωγή και κατοχή αρχαίων, καταστρατηγείται η διοικητική πρακτική επαναπατρισμού και κατοχής αρχαίων, εκμηδενίζονται το έργο και οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών, τίθενται εν αμφιβόλω η διεθνής νομοθεσία αλλά και ο λόγος και η συνέπεια της Ελλάδας στα διεθνή fora.

Κατόπιν αυτών σας παρακαλούμε να εξετάσετε το προς ψήφιση νομοσχέδιο προσεκτικά, καθώς είστε εξαιρετος νομικός, και εφόσον βρίσκεται σωστά κάποια από τα προαναφερθέντα, να ασκήσετε την επιρροή σας και να αποτρέψετε την εισαγωγή στο ελληνικό κοινοβούλιο του νομοσχεδίου με τον τίτλο «Κύρωση της συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, του Μητροπολιτικού Μουσείου της Νέας Υόρκης και του Ινστιτούτου Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού του Ντέλαγουερ σχετικά με την επιστροφή στην Ελλάδα ιδιωτικής συλλογής αρχαιοτήτων 161 αρχαιοτήτων του κυκλαδικού πολιτισμού, ευρισκόμενης στη Νέα Υόρκη και την έκθεση αυτής στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης».

Για το Διοικητικό Συμβούλιο του ΣΕΑ,

Η Πρόεδρος

Δέσποινα Κουτσούμπα

Η Γενική Γραμματέας

Εύα Γιατρουδάκη